

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางปรัชญาและตรรกศาสตร์

ในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจากที่ได้ทำการศึกษามาในบทที่แล้ว ๆ นั้นมุ่งเน้นไปในการศึกษาทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่ถูกนำมาใช้ในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษานั้นจะพบได้ว่า ปัญหาแรกที่เกิดขึ้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลก็คือ การค้นหาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ทำละเมิดหรือไม่ เป็นส่วนของตรรกศาสตร์ในเรื่องความเป็นเหตุเป็นผล ในการค้นหาว่าเหตุของความเสียหายนั้นคือการทำละเมิดหรือไม่โดยปกติก็เพื่อกำหนดความรับผิดของผู้ทำละเมิด แต่หากว่าความรับผิดทางละเมิดนั้นถูกกำหนดจากข้อเท็จจริงที่ว่าความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำผิดของผู้ทำละเมิดแล้ว ผลก็คือไม่ว่าความเสียหายนั้นจะมีมากน้อยเพียงไรก็สามารถเรียกร้องเอาจากผู้เสียหายได้ หรือกล่าวในอีกในหนึ่ง ผู้ทำละเมิดนั้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายอย่างไม่จำกัดนั่นเอง

ความรับผิดของผู้ทำละเมิดอย่างไม่จำกัดนั้น แท้จริงแล้วเป็นปัญหาหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับมุมมองของบุคคล ถ้าพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อบุคคลใดก่อความเสียหายไว้ ก็ต้องชดเชยไปตามส่วนที่ความเสียหายนั้นเกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีต่อผู้เสียหาย เพราะสามารถได้รับการชดเชยอย่างเต็มตามจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่หากพิจารณาจากแนวคิดทางศีลธรรมแล้ว การที่บุคคลหนึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเองนั้น หากเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยจงใจแล้วย่อมเป็นสิ่งที่สมควรที่เขาจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นตามมา แต่หากว่าความเสียหายนั้นเกิดจากความประมาทแล้วสิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่สมควรจริงหรือไม่ เพราะความประมาทนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เป็นประจำทุก ๆ วันกับทุกคน หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างการกระทำที่เกิดจากความประมาทกับการกระทำที่เกิดจากการจงใจแล้ว สิ่งที่แตกต่างกันก็คือ เจตนาทุจริต ในการกระทำโดยจงใจนั้นมีเจตนาซึ่งประสงค์ให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายเคลือบแฝงอยู่ แต่ในการกระทำโดยประมาทนั้นขาดไปซึ่งสิ่งนี้ ดังนั้นเมื่อเกิดการกระทำโดยประมาทขึ้นแล้วบุคคลที่ก่อความเสียหายขึ้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดซึ่งเป็นสิ่งที่อาจมากมายจนไม่อาจคาดหมายได้โดยที่ตนเองนั้นไม่ได้มีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายนั้นแต่แรก จึงเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมตามแนวความคิดทางศีลธรรม

ดังนั้นในการพิจารณาคดีละเมิดหากศาลไม่ต้องการให้ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำโดยไม่ต้องพิจารณาเลยว่าเขาสมควรได้รับหรือไม่ ศาลจะนำสิ่งหนึ่งมาประกอบในการตัดสินซึ่งสิ่งนี้เป็นหลักการที่สามารถนำมาจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดได้ หลักการเหล่านี้เรียกว่านโยบายของรัฐซึ่งเป็นแนวความคิดในทางปรัชญากฎหมาย

1. ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในแง่ตรรกศาสตร์

ก่อนที่จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในแง่ของปรัชญานั้นจะขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในแง่ของตรรกศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง

สำหรับความหมายของคำว่าตรรกศาสตร์นั้น ตรรกศาสตร์ (logic) หมายถึง ระบบวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความคิด โดยความคิดที่ว่านี้ เป็นความคิดที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผล มีกฎเกณฑ์ของการใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผล¹

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในแง่ของตรรกศาสตร์นั้นหมายความว่า การศึกษารูปแบบของกลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลโดยพิจารณาสิ่งที่เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันซึ่งตามปกติจะอยู่ในลักษณะที่มีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นก่อนเรียกว่า เหตุการณ์ที่เป็นเหตุและมีเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในภายหลังเรียกว่า เหตุการณ์ที่เป็นผล

การนำหลักตรรกศาสตร์มาใช้เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดนั้น เพื่อพิสูจน์ว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับนั้นมาจากการทำละเมิดหรือไม่ โดยหลักการทั่วไปในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลคือ หลัก But-for test

จากการศึกษาหลัก But-for test นั้นจะพบว่าหลัก But-for test นั้นเป็นหลักตรรกศาสตร์ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ดีในการค้นหาสิ่งที่เป็นเหตุของความเสียหาย แนวคิดทางตรรกศาสตร์ที่อยู่ในหลัก But-for test ก็คือ หากเหตุคือสิ่งที่ทำให้เกิดผลแล้ว หากไม่มีเหตุเกิดขึ้นก็ย่อมไม่มีผลตามมา เมื่อนำหลักนี้มาพิสูจน์กับการกระทำของผู้ทำละเมิดแล้ว จะพบว่าการกระทำละเมิดนั้นเป็นเหตุของความเสียหายก็ต่อเมื่อพิจารณาได้ว่าความเสียหายนั้นจะไม่มีทางเกิดขึ้นเลยหากปราศจากการทำละเมิดนั้น

¹ learning.ricr.ac.th/thinking/len2/len2.html

ในการนำหลักตรรกศาสตร์มาปรับใช้กับความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดนั้น สืบเนื่องจาก การนำหลัก But-for test มาพิสูจน์การกระทำของผู้ทำละเมิด เมื่อพิสูจน์แล้วว่าการกระทำของผู้ทำ ละเมิดเป็นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ผู้ทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่ง หลักการนี้ก็คือ หลักการกำหนดความรับผิดชอบตามทฤษฎีผลโดยตรง หรือ ทฤษฎีเงื่อนไขที่ถูกนำมา ปรับใช้ในประเศไทยนั่นเอง

ในส่วนตัวต่อไปจะขอกล่าวถึงแนวคิดทางตรรกศาสตร์ในเบื้องต้นเพื่อเสริมความเข้าใจใน เรื่องความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

1.1. แนวคิดทางตรรกศาสตร์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ในการให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนี้ Max Born นัก คณิตศาสตร์และนักฟิสิกส์ชาวเยอรมัน² ได้เป็นผู้วางข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง เหตุและผลไว้ในช่วงปี ค.ศ. 1949 ซึ่งมีหลักดังต่อไปนี้

(1). ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นมีกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดว่า ในการ เกิดของเหตุการณ์ B เหตุการณ์หนึ่งนั้นต้องขึ้นอยู่กับการเกิดของเหตุการณ์ A ซึ่งเป็นเหตุการณ์อีก อย่างหนึ่ง A เรียกว่าเหตุ และ B เรียกว่าผล

(2). การที่เหตุการณ์ที่เป็นผลนั้นต้องขึ้นอยู่กับการเกิดของเหตุการณ์ที่เป็นเหตุ หมายความว่า มีความแน่นอนที่เหตุการณ์ A จะต้องเกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์ B หรืออย่างน้อยต้อง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับเหตุการณ์ B

(3). การเชื่อมโยงกันของเหตุและผลหมายความว่าในระหว่างเหตุการณ์ที่เป็นเหตุและ เหตุการณ์ที่เป็นผลต้องมีสิ่งที่ทำให้ทั้งสองเหตุการณ์ติดต่อกันได้อยู่ตรงกลางระหว่างสอง เหตุการณ์นั้น³

จากข้อสมมุติฐานของ Max Born ทำให้เราสามารถสรุปได้ว่าในทุก ๆ เหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นนั้นจะต้องมีเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นก่อนหรืออย่างน้อยที่สุดคือเกิดขึ้นพร้อมกัน และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหรือพร้อมกันนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ที่เกิดตามหลัง มา ซึ่งเราให้คำนิยามของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนว่าเหตุ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังนั้นว่าผล

² http://en.wikipedia.org/wiki/Max_Born

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Causality#_note-Sowa

โดยทั่วไปแล้ว เป็นสิ่งที่ยอมรับว่าเมื่อมีผลก็ต้องมีเหตุ ไม่มีผลใดที่เกิดขึ้นได้เองโดยไม่มีเหตุก่อให้เกิดขึ้น ปัญหาที่ตามมาก็คือ เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่ง ๆ เกิดขึ้นแล้ว เราจะมีวิธีการอย่างไรในการค้นหาว่า เหตุการณ์ใดจึงจะเป็นเหตุในความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น

ในการค้นหาว่าอะไรจึงเป็นเหตุในความเป็นจริงของเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น นักปรัชญาหลายท่านที่ได้พยายามให้ความหมายในการค้นหาเหตุ แต่นักปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางปรัชญาและในทางกฎหมายก็คือ เดวิด ฮูม (David Hume)

1.1.1. แนวความคิดเกี่ยวกับการค้นหาสิ่งที่เป็นเหตุของเดวิด ฮูม (David Hume)

เดวิด ฮูม นักปรัชญาและนักเศรษฐศาสตร์ชาวสก็อตแลนด์⁴ ได้ให้ความเห็นว่าในเรื่องของกฎเกณฑ์ของเหตุและผลนั้นไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้อย่างเป็นที่แน่นอน ไม่ว่าลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลที่เราได้ทำการศึกษา นั้นจะเกิดขึ้นกี่ครั้งก็ตาม เช่น การที่พระอาทิตย์ขึ้นทุกวันตั้งแต่กำเนิดโลกไม่ได้หมายความว่าพรุ่งนี้พระอาทิตย์จะต้องขึ้นเช่นเดิม แต่อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถศึกษาสิ่งต่าง ๆ ได้หากไม่ศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ด้วย ดังนั้นสิ่งที่เราสามารถทำได้ดีที่สุดในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นคือ การเปิดกว้างโดยไม่ยึดติดในแนวคิดที่ว่าเรารู้ถึงกฎแห่งความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเป็นที่แน่นอน⁵

ในแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของเดวิด ฮูมนั้น เขาได้มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นเป็นกลุ่มของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผลกันต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด⁶ หมายความว่าเหตุการณ์อย่างหนึ่งจะต้องเกิดขึ้นมาจากอีกเหตุการณ์หนึ่งและส่งผลให้เกิดเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งสืบเนื่องติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ฮูม จึงเสนอแนวคิดที่ว่า “ทุก ๆ เหตุการณ์ที่จะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีเหตุการณ์ก่อนหน้าเกิดขึ้น เป็นผลของเหตุการณ์ก่อนหน้านั้น”⁷ ซึ่งเป็นคำอธิบายในเชิงของ “เงื่อนไขที่จำเป็น” หมายความว่าเหตุการณ์ที่เป็นเหตุจะต้องมีความจำเป็นในการดำรงอยู่เพื่อให้เหตุการณ์ที่เป็นผลนั้นเกิดขึ้นและนั่นคือเหตุที่แท้จริง

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/David_Hume

⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Causality#_note-Sowa

⁶ Causation p.10

⁷ Causation p.68

1.2. หลักการทางตรรกศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

การนำเอาหลักเกณฑ์ทางตรรกศาสตร์มาปรับใช้ในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น นักปรัชญาที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมีความพยายามที่จะสร้างหลักการทางตรรกศาสตร์ขึ้นมาเพื่อพิสูจน์ถึงสิ่งที่เป็นเหตุ ซึ่งหลักการแรกที่จะกล่าวถึงคือ หลักการของ เดวิด ฮูม ซึ่งเชื่อว่า เหตุคือสิ่งที่จำเป็นและเพียงพอ (Necessary and sufficient)

1.2.1. เหตุจำเป็นและเพียงพอ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในความคิดของเดวิด ฮูมนั้นมองว่า สิ่งที่เป็นเหตุนั้นสามารถแบ่งแยกออกได้ในสองลักษณะนั่นคือ จำเป็นและเพียงพอ (Necessary and sufficient)

เหตุจำเป็นนั้นหมายความว่า สิ่งที่เป็นเหตุในความสัมพันธ์นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เกิดสิ่งที่เป็นผลในความสัมพันธ์ขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้า X เป็นเหตุจำเป็นของ Y แล้วการมีอยู่ของ Y เป็นสิ่งจำเป็นในการแสดงถึงการมีอยู่ของ X อย่างไรก็ตามการมีอยู่ของ X ไม่ได้แสดงถึงว่า Y จะต้องมีอยู่ด้วย

เหตุพอเพียงนั้นหมายความว่า สิ่งที่เป็นเหตุนั้นคือสิ่งที่มีความเพียงพอในตัวเองที่จะก่อให้เกิดผลนั้นขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้า X เป็นเหตุพอเพียงของ Y แล้ว การมีอยู่ของ X เป็นสิ่งจำเป็นต่อการมีอยู่ของ Y แต่อย่างไรก็ตาม Z ซึ่งเป็นเหตุอีกเหตุหนึ่งก็อาจก่อให้เกิด Y ได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการมีอยู่ของ Y จึงไม่ได้บ่งบอกถึงการมีอยู่ของ X นั่นเอง⁸

โดยสรุป แนวความคิดของเดวิด ฮูมนั้นมองว่า เหตุของสิ่งต่าง ๆ ต้องมีลักษณะที่เป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำให้เกิดผลขึ้น ไม่ว่าจะผลนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากเหตุนั้นเหตุเดียวหรือสามารถเกิดขึ้นจากเหตุอื่นได้ด้วยก็ตาม แต่หากสิ่งที่เป็นเหตุนั้นเป็นเงื่อนไขที่สามารถก่อให้เกิดผลได้แล้วก็เป็นเหตุของสิ่งนั้น

1.2.2. ส่วนที่ไม่เพียงพอและไม่มากเกินของเหตุที่ไม่จำเป็นแต่เพียงพอ

John Leslie Mackie นักปรัชญาชาวออสเตรเลีย⁹ ได้โต้แย้งแนวคิดของเดวิด ฮูม โดยเขาได้เสนอว่าในการค้นหาสิ่งที่เป็นเหตุนั้น แท้จริงแล้วต้องพิจารณาที่ เงื่อนไข INUS (Insufficient and non-redundant parts of unnecessary but sufficient cause) หมายถึง เหตุนั้นคือส่วนที่ไม่

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Causality#_note-Sowa

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/J._L._Mackie

เพียงพอและไม่มากเกินไปของเหตุที่ไม่จำเป็นแต่เพียงพอ ยกตัวอย่างเช่น หากพิจารณาให้ไฟฟ้าลัดวงจรเป็นต้นเหตุของเพลิงไหม้บ้าน การพิจารณาหาเหตุคือการพิจารณาถึงกลุ่มของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ การที่ไฟฟ้าลัดวงจร, การที่มีวัตถุไวไฟอยู่ใกล้ ๆ, และการที่ไม่มีนักดับเพลิงมาดับเพลิง จะเห็นได้ว่ากลุ่มของเหตุการณ์ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นแต่เพียงพอต่อการก่อให้เกิดความเสียหายต่อบ้าน (เนื่องจากหลาย ๆ เหตุการณ์อื่นก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบ้านได้เช่นกัน) ภายใต้กลุ่มของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ไฟฟ้าลัดวงจรคือ ส่วนที่ไม่พอเพียงแต่ไม่มากเกินไปที่จะก่อให้เกิดเพลิงไหม้ (เนื่องจากไฟฟ้าลัดวงจรเองนั้นไม่เพียงพอต่อการทำให้เกิดเพลิงไหม้ แต่เพลิงไหม้จะไม่เกิดขึ้นหากไม่เกิดไฟฟ้าลัดวงจร) ดังนั้นไฟฟ้าลัดวงจรจึงเป็นเหตุ INUS ของเพลิงไหม้บ้านนั่นเอง¹⁰

1.2.3. ปัจจัยที่สำคัญของกลุ่มเงื่อนไขที่เกิดขึ้นก่อนซึ่งเพียงพอสำหรับการก่อให้เกิดผล
หลัก But-for test นั้นเป็นหลักดั้งเดิมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายทุกประเภท หลัก But-for test นั้นวางเงื่อนไขไว้ว่าการกระทำของผู้ทำละเมิดนั้นจะเป็นเหตุที่แท้จริงของความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเมื่อ ถ้าผู้ทำละเมิดไม่กระทำความผิดนั้นผู้เสียหายก็จะไม่ได้รับความเสียหาย ในทางตรงข้าม Richard Wright ได้โต้แย้งว่าในบางการกระทำ (หรือยกเว้นการกระทำ) ของผู้ทำละเมิดที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ Y ขึ้น การกระทำนั้นจะต้องเป็นปัจจัยที่สำคัญของกลุ่มเงื่อนไขที่เกิดขึ้นก่อนซึ่งเพียงพอสำหรับการก่อให้เกิด Y (necessary element of a sufficient set หรือ NESS) การที่การกระทำ (หรือยกเว้นการกระทำ) X นั้นจะเป็น NESS ของเหตุการณ์ Y หรือไม่นั้น เป็นปัญหาทางข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยการตัดสินใจแบบทั่ว ๆ ไป¹¹

1.3 เหตุในความเป็นจริง: 'Cause-in-fact'

การจะตอบคำถามที่ว่า การกระทำใดที่จะถือว่าเป็นเหตุนั้นมีการแสดงความเห็นในส่วนนี้ที่แตกต่างกันออกไประหว่างการกระทำนั้นจะต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นสิ่งที่จำเป็นในการ

¹⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Causality#_note-Sowa

¹¹ [http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?64+Law+&+Contemp.+Probs.+83+\(Autumn+2001\)](http://www.law.duke.edu/shell/cite.pl?64+Law+&+Contemp.+Probs.+83+(Autumn+2001))

ก่อให้เกิดผล (But-for) หรือ การกระทำนั้นจะต้องเป็นส่วนที่จำเป็นในกลุ่มของเหตุการณ์ที่มา
รวมกันและมีความเพียงพอในการก่อให้เกิดความเสียหาย (NESS condition) และแนวความคิดที่
อธิบายความสัมพันธ์ในลักษณะที่มีปริมาณมากกว่า คือการกระทำต้องเป็นตัวแปรสำคัญ
(substantial factor) หรือมีส่วนทำให้เกิดผล (contribute)

ทฤษฎี But-for นั้นได้รับการยอมรับจากนักปรัชญาและนักกฎหมายมากมาย รวมถึง
Mackie โดยหลัก But-for นี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล
นั่นคือการตั้งคำถามว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นหรือไม่หากว่าไม่มีการกระทำที่กล่าวอ้างนั้น หาก
ว่าความเสียหายนั้นยังคงเกิดขึ้นการกระทำที่กล่าวอ้างนั้นก็ไม่ใช่เหตุของความเสียหาย แต่ถ้าผล
เป็นว่าความเสียหายนั้นจะไม่เกิดขึ้น การกระทำก็เป็นเหตุที่มีความสัมพันธ์กับความเสียหาย หรือ
ก็คือ เหตุในความเป็นจริงของความเสียหายนั่นเอง

อย่างไรก็ตามยังมีกรณีหลัก But-for test นี้ยากจะยอมรับให้สามารถนำไปปรับใช้ได้
ซึ่งกรณีที่ถูกกล่าวมานั้นแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ กรณีที่ไม่อาจตัดสินได้ว่าอะไรเป็นเหตุของความ
เสียหาย และกรณีที่ความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำผิดซึ่งรวมเข้าด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้า
นักล่าสัตว์สองคนได้ยิงปืนขึ้นพร้อมกันโดยต่างคนต่างยิงและกระสุนได้ไปถูกบุคคลที่สาม
ก่อให้เกิดความตายขึ้น หรือคู่สัญญาสองคนต่างคนต่างก็ไม่สามารถนำส่งวัสดุก่อสร้างที่สำคัญได้
ตามเวลา มันเห็นได้ชัดเจนว่า ในแต่ละกรณีบุคคลทั้งคู่ต่างก็ต้องรับผิดชอบในความตายและความ
ล่าช้าของการก่อสร้างตึก แต่หากนำเอาหลัก But-for test มาปรับใช้ผลก็จะกลายเป็นว่าบุคคล
ตามตัวอย่างในทั้งสองกรณีต่างก็ไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น เช่นเดียวกันใน
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นมักจะมีกรณีของ คำแนะนำ ฯลฯ ซึ่งถูกนำพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่เข้า
มาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของบุคคลโดยที่ไม่ต้องแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำอย่างที่
กระทำลงไปแยกออกจากคำแนะนำนั้น หลาย ๆ เหตุผลขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเรา ในบางครั้ง
มันไม่สามารถที่จะแน่ใจได้เลยว่าหากมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ขาดไปแล้วเราจะตัดสินใจในทางที่แตกต่าง
เรารู้ได้แต่เพียงว่าสำหรับบุคคลที่ตัดสินใจนั้นเหตุผลต้องถูกนำมาคิดคำนวณรวมกันและเพียงพอ
ให้เขาตัดสินใจไปเช่นนั้น¹²

ในการตอบคำถามนี้นักปรัชญาเช่น Mackie ได้มีการให้เหตุผล ว่าในกรณีเหล่านี้
บุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคนที่มีการกระทำที่มาร่วมกันนั้นเป็นผู้ก่อให้เกิดผล แต่ในกฎหมาย

¹² <http://plato.stanford.edu/entries/causation-law/>

สิ่งเหล่านี้ไม่ได้แก้ปัญหานี้เนื่องจาก นอกจากบุคคลเหล่านี้จะได้กระทำไปในทางที่ร่วมกันแล้ว ความรับผิดชอบของแต่ละคนนั้นเกิดขึ้นอย่างเป็นเอกเทศจากกัน ซึ่งการกำหนดความรับผิดชอบนี้จะทำได้โดยใช้สามัญสำนึกมาตัดสินในเรื่องความรับผิดชอบ หรือโดยการนำเอาแนวคิดที่ว่าความรับผิดชอบขึ้นอยู่กับความเสี่ยงภัยมาตัดสินซึ่งเป็นมุมมองที่แตกต่างออกไป บุคคลที่ก่อให้เกิดหรือมีการกระทำร่วมกันและมีลักษณะที่เพียงพอจะก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงในการที่ความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นแม้ว่าความเสียหายนั้นอยู่ในสภาพที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์

มีบ้างบางคนที่ปฏิเสธวิธีการเหล่านี้ (เช่น Hart และ Honoré, Richard Wright) ได้หันไปพึ่งแนวคิดตามทฤษฎีของ J.S.Mill's ที่ว่าด้วยเรื่องกลุ่มเงื่อนไขที่มารวมกันและมีความเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผล ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากพื้นฐานความคิดของ Mackie ในบริบทของหลักการทั่วไปของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นคือ INUS condition (insufficient but non-redundant part of an unnecessary but sufficient condition). พวกเขาได้สนับสนุนมุมมองที่ว่าในสถานการณ์เฉพาะอย่างนั้น เงื่อนไขที่ถือเป็นเหตุ นั้น คือ ปัจจัยที่จำเป็นในกลุ่มของเงื่อนไขที่มารวมกันแล้วมีความเพียงพอในการก่อให้เกิดความเสียหาย คำอธิบายของ Wright ได้ถูกนำมาใช้แทนที่แนวคิดของแม็กกี้ กลุ่มที่สนับสนุนแนวคิด NESS ของ Wright ได้รับเอาแนวคิดที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นเป็นตัวอย่างของกฎเกณฑ์โดยทั่วไป (generalisations) เกี่ยวกับแนวทางที่เหตุการณ์มาเชื่อมโยงกัน พวกเขาให้เหตุผลว่าแทนที่จะพิสูจน์ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่หากการกระทำนั้นหายไป มันจำเป็นที่จะต้องนำเอาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมาคำนวณ ซึ่งจะทำให้ได้ก็ต้องอาศัยพื้นฐานของกฎเกณฑ์ทั่วไป

สำหรับผู้ปฏิเสธทฤษฎี NESS นั้นให้ความเห็นว่าการตัดสินว่าอะไรเป็นเหตุ นั้นหากพิจารณาจากกฎเกณฑ์โดยทั่วไปจะทำให้ไม่สามารถนำมาปรับใช้กับสิ่งที่เป็นการกระบวนการทางกายภาพ เช่น การกลายพันธุ์ของเชื้อโรค เนื่องจากการใช้การตัดสินใจของมนุษย์ทั่วไปนั้นไม่สามารถที่จะเข้าถึงแบบแผนของมันได้ อย่างไรก็ตามทฤษฎี NESS ก็มีการใช้งานในมุมที่แคบที่สุดแล้ว¹³

นักปรัชญาบางกลุ่มที่ไม่พอใจในการที่หลัก But-for และ NESS นั้นไม่สามารถตอบคำถามที่เกิดขึ้นได้ในทุกกรณีนั้นพอใจในกรรมวิธีในการค้นหาเหตุที่เน้นปริมาณมากกว่า สืบเนื่องจากการที่บุคคลที่มีการกระทำนั้นสามารถสร้างความเสียหายที่มากมายกว่าที่สามารถคาดหมาย

¹³ <http://plato.stanford.edu/entries/causation-law/>

ได้ หรือน้อยกว่าที่คาดหมายได้ก็ได้ พวกเขาได้ให้เหตุผลว่าผู้กระทำนั้นต้องเป็น ปัจจัยสำคัญ (substantial factor) หรือ มีส่วนเกื้อหนุน (contribute) ในการก่อให้เกิดความเสียหายนั้น จึงจะถือว่าเป็น “เหตุ” ในทางกฎหมาย ในกรณีที่เกิดเหตุหลายเหตุขึ้นในความสัมพันธ์นั้น (ยกตัวอย่างเช่น ไฟที่ลามจากหลาย ๆ ที่ หรือ ของเสียจากที่ต่าง ๆ) มารวมกันและก่อให้เกิดความเสียหาย มันทำให้เกิดความเห็นหลาย ๆ แบบต่อการที่ผลเสียหายนั้นเพิ่มมากขึ้นจากการรวมตัวกัน มันยังถูกต้องตามกฎหมายที่ว่าในบริบทของกฎหมายส่วนใหญ่ผู้ที่มีการกระทำนั้นจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดก็ต่อเมื่อถูกพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นเหตุหนึ่งที่เกิดความเสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุทั้งหมดที่เกิดความเสียหายนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถอธิบายโดยการทำความเข้าใจเหตุที่เกิดขึ้นในลักษณะของ เหตุที่จำเป็นและ/หรือ เพียงพอ ในความสัมพันธ์นั้น

ปัญหาทางกฎหมายที่เป็นสิ่งที่ยากที่จะอธิบายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลคือในกรณีที่เกิด overtaking causes หรือ causal preemption สมมุติว่ามีการวางยาพิษในอาหารของผู้เสียหายแต่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจากของมีคมถึงแก่ชีวิตก่อนที่จะพิษจะกำเริบ เหตุที่แสดงผลขึ้นก่อนถูกจัดให้เป็นเหตุแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นแทนที่จะเป็นเหตุที่แสดงผลขึ้นทีหลัง ซึ่งกรณีที่เกิดขึ้นนี้บางทีก็มีการโต้เถียงเกิดขึ้น แต่ว่ามันชัดเจนในการตัดสินถึงสาเหตุที่เกิดความเสียหายมากกว่าการที่จะต้องพิสูจน์ถึงเจตนาและแรงจูงใจในการทำละเมิด

แนวความคิดที่ว่าความรับผิดชอบนั้นขึ้นอยู่กับผู้กระทำได้เปลี่ยนแปลงแนวทางของเหตุและผลไปในทิศทางของทฤษฎี But-for, การพิจารณาถึงแนวทางที่ผลจะเกิดขึ้นในมโนเชิงไปใช้แนวทางตามทฤษฎี NESS, กรณีการเกิดเหตุหลายเหตุซึ่งมักจะเกิดการชิงนำหน้าความผิดระหว่างผู้กระทำผิด มีแนวทางในการใช้ทฤษฎีที่คำนึงถึงปริมาณ แต่ไม่ว่าทฤษฎีใดก็จะต้องนำไปปรับใช้เพื่อพิสูจน์ถึงสิทธิที่ผู้เสียหายมีและรักษาความยุติธรรมในการกระจายความเสี่ยง¹⁴

แนวความคิดที่ได้ศึกษาไปแล้วนั้นเป็นแนวความคิดเบื้องต้นทางตรรกศาสตร์และปรัชญาในส่วนที่เป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ซึ่งหลักตรรกศาสตร์ที่ได้นำเสนอไปนี้เป็นแนวความคิดของนักปรัชญาในการค้นหาว่าอะไรเป็นเหตุในความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะได้เห็นแนวคิดที่แตกต่างกันที่นักปรัชญาได้พยายามสร้างขึ้น

ในส่วนของทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอื่น ๆ นั้นจะขอยกกล่าวถึงในส่วนของการความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในแง่ของปรัชญาต่อไป

¹⁴ <http://plato.stanford.edu/entries/causation-law/>

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในแง่ของปรัชญา

ในการพิจารณาถึงความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดนั้น ในกฎหมายละเมิดนอกจากการนำเอาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาปรับใช้ในการค้นหาว่าอะไรเป็นเหตุของความเสียหายแล้ว การตัดสินความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดในอีกแง่มุมหนึ่งก็คือ ศาลจะนำเอานโยบายของรัฐเข้ามาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดชอบที่ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลซึ่งเป็นแนวปฏิบัติทางปรัชญา นโยบายของรัฐนั้นหมายถึง แนวทางหรือมาตรการที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐกำหนดขึ้นเพื่อเจตนาในการแก้ไขปัญหาซึ่งอาจจะมีการกระทำหรือไม่มีการกระทำตามมาก็ได้¹⁵ นโยบายของรัฐนั้นนโยบายของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่รวม คุณค่าทางสังคม, ศีลธรรม และ เศรษฐกิจ ซึ่งผูกพันสังคมเอาไว้ด้วยกัน กฎหมายได้วางระเบียบการปฏิบัติไว้เพื่อสนับสนุนเป้าหมายทางสังคมที่มีอยู่แล้วหรือส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางกฎหมายให้เป็นไปตามแบบแผนทางสังคม เพราะกฎหมายนั้นจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแบบแผนทางสังคมและสะท้อนหลักศีลธรรมในสังคมนั้น¹⁶

กล่าวโดยสรุปก็คือ กฎหมายได้มีการกำหนดหลักการในการตัดสินตามแบบแผนของสังคม โดยรูปแบบของความยุติธรรมที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่ตามความเป็นจริง แต่เป็นรูปแบบที่สังคมยอมรับนั่นเอง

ตัวอย่างของนโยบายของรัฐ เช่น กรณีทางการแพทย์ที่คนไข้เจ็บปวดทรมานจนร้องขอความตาย แพทย์จะมีสิทธิให้ยาที่ช่วยให้เสียชีวิตโดยไม่ทรมานได้ โดยไม่มีความรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือ กรณีของการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน แพทย์ไม่มีสิทธิเลือกที่จะรักษาผู้ที่มีฐานะทางสังคมเช่น นักร้อง นักแสดง ก่อนที่จะรักษาคนที่อยู่ในชนชั้นกรรมาชีพ หากเขาเข้ามารับการรักษาก่อน เป็นต้น¹⁷

ในกฎหมายละเมิดนั้นก็มีกรณีที่ได้บัญญัติไว้ถึงความรับผิดชอบที่ถูกกำหนดขึ้นโดยนโยบายของรัฐ นั่นคือ ความรับผิดในละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น และ ความรับผิดในละเมิดอันเกิดจากทรัพย์ ซึ่งความรับผิดทั้งสองประเภทนี้ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบนั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำให้

¹⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Public_policy

¹⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Public_policy_%28law%29

¹⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Public_policy_%28law%29

เกิดความเสียหาย แต่ความรับผิดนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลอื่นที่เขามีความเกี่ยวข้องทางสังคม และมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของบุคคลนั้น ซึ่งหน้าที่นี้เป็นหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ตามกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น นายจ้างและลูกจ้าง ตัวการและตัวแทน บิดามารดากับบุตร เป็นต้น หรือในกรณีที่ความรับผิดนั้นเกิดจากทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของเขา เช่น สัตว์เลี้ยงที่ไปทำความเสียหายให้แก่บุคคลภายนอก ของตกจากโรงเรียนโดนบุคคลภายนอก เครื่องจักรเครื่องยนต์ที่ก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งความรับผิดเหล่านี้เป็นความรับผิดที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ให้ความผิด¹⁸ ซึ่งก็คือนโยบายของกฎหมายนั่นเอง

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลกับความรับผิดทางละเมิด

ในบริบทของกฎหมายความรับผิดของบุคคลนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเฉพาะกับการกระทำ ความผิดของผู้กระทำแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจรวมไปถึงการกระทำของบุคคลที่มีสัมพันธ์กันทางกฎหมาย เช่น นายจ้าง-ลูกจ้าง, สัตว์, สิ่งของในความครอบครองเช่น ยานพาหนะ หรือ สิ่งไม่มีชีวิตเช่น ไฟก็ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ทำให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้วแนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็น “เหตุ” นั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดทางกฎหมาย เนื่องจากการที่จะกำหนดความรับผิดได้นั้น จะต้องแสดงให้เห็นว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำผิดซึ่งการกระทำนั้นต้องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในความรับผิดหรือในขอบเขตของความรับผิดที่มีอยู่ในกฎหมายด้วย

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างการก่อให้เกิดความเสียหายและความรับผิดทางกฎหมายเป็นสิ่งที่ซับซ้อน ซึ่งสิ่งที่ต้องคำนึงถึงนั้นมีหลากหลาย เช่น อัตราการเกิดความรับผิด, เหตุผลในการต้องรับผิด, การที่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเกิดความรับผิดแล้ว จะพบว่าในกฎหมายนั้นเหตุที่มีความสำคัญในการก่อให้เกิดผลอาจเป็นการกระทำของมนุษย์หรือสัตว์หรือเหตุทางธรรมชาติ แต่ความรับผิดทางกฎหมายในกฎหมายสมัยใหม่นั้นหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลธรรมดาและบุคคลตามกฎหมายเช่นรัฐ บริษัท และสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

¹⁸ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด, น. 177.

เมื่อกล่าวถึงเหตุผลของความรับผิดชอบแล้ว สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจว่าสำหรับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายแล้ว การก่อให้เกิดอันตรายหรือเสียหายต่อบุคคลอื่น ตามกฎหมายแล้วไม่ใช่ปัจจัยสำคัญหรือจำเป็นที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบในความเสียหายนั้น เหตุผลนั้นเป็นเพราะ

(1) ในบริบทของกฎหมาย บุคคลมักจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น (เช่น กรณีนายจ้างต้องรับผิดชอบในการกระทำของลูกจ้าง), การกระทำของสัตว์เลี้ยง (เช่น กรณีที่เจ้าของต้องรับผิดชอบจากการที่สุนัขที่เลี้ยงไว้ไปกัดทำร้ายผู้อื่น), สิ่งของในความครอบครอง (เช่น กรณีที่ตึกถล่ม การชนกันของยานพาหนะ) หรือกระบวนการต่าง ๆ (เช่น ไฟไหม้ การหลุดตัวของถนน)¹⁹

ในกรณีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เหตุผลของความรับผิดชอบจากมุมมองของผู้ที่ต้องรับผิดชอบนั้น ไม่ใช่เป็นเพราะว่าเขาได้ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่พวกเขาต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงที่ บุคคลอื่น, สัตว์, สิ่งของ หรือกระบวนการที่เขาต้องรับผิดชอบ อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ ซึ่งความเสี่ยงนั้นอาจเป็นความเสี่ยงที่บุคคลสมควรจะยอมรับก็ได้เช่นในสัญญา หรือเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่นในกรณีของลูกจ้างที่ไปก่อความเสียหายในกิจการที่จ้าง กฎหมายโดยมากได้ตระหนักถึงการกระจายความเสี่ยงภายในสังคม บุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงภัยอาจต้องร่วมรับผิดชอบกับบุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหาย หรือเป็นทางเลือกให้แก่ผู้เสียหายในการเรียกร้องสิทธิก็ได้ในกรณีที่บุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นกระทำโดยผิดกฎหมาย ด้วยเหตุนี้แม้ว่านายจ้างนั้นมีความรับผิดชอบในการกระทำของลูกจ้างของเขา แต่ตัวเขาเองนั้นก็อาจต้องรับผิดชอบหรืออาจไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายสำหรับความเสียหายนั้นก็ได้แล้วแต่กรณีนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปในกฎหมาย เหตุผลของความรับผิดชอบในความเสียหายนั้นอาจเป็นได้ทั้งความรับผิดชอบจากการกระทำของตัวผู้กระทำเองที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือ ความรับผิดชอบของบุคคลจากการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งเขามีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงภัยในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลนั้น

(2) การที่มีบริบททางกฎหมายมากมายที่ถูกนำมาใช้กับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญาซึ่งไม่คำนึงถึงว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นจากการกระทำที่เขาต้องรับผิดชอบหรือไม่ เช่น ในกฎหมาย Anglo-American บุคคลที่บุกรุกเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น หรือ บุคคลที่ผิดสัญญา อาจต้องรับผิดชอบทางแพ่ง และบุคคลที่ยิงปืนโดยผิดกฎหมายก็ต้องรับผิดชอบทางอาญาแม้ว่าจะไม่มี

¹⁹ <http://plato.stanford.edu/entries/causation-law/>

ผู้เสียหายจากการยิงปืนนั้นก็ตาม ทั้งในทางกฎหมายและในทางอื่นที่ไม่ใช่ทางกฎหมาย การกระทำหลาย ๆ อย่างได้ถูกพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่ผิดแม้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้นการกำหนดโทษในทางแพ่ง และการลงโทษในทางอาญาไม่ต้องการความสัมพันธ์กับความเสียหายที่ถูกก่อขึ้นจากการกระทำที่ถูกกำหนดให้ต้องถูกลงโทษหรือกำหนดว่าเป็นความผิดอยู่แล้ว

การก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นนั้นก็ไม่ใช่ปัจจัยจำเป็นในการกำหนดความรับผิดทางกฎหมาย สำหรับบุคคลที่จะต้องรับผิดในการทำให้ผู้อื่นเสียหายนั้นต้องพิจารณาจากจำนวนของเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินของศาล กระบวนการทางศาลและการพิสูจน์หลักฐาน ว่าการกระทำนั้นสมควรที่จะอยู่ในชนิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด (เช่น การขับรถโดยประมาท) หรือ เป็นต้นกำเนิดสำคัญของความรับผิด (เช่น การมีสัตว์อันตรายไว้ในครอบครอง) หรือไม่ จุดมุ่งหมายของกฎหมายนั้นต้องรวมถึงภัยอันตรายในประเภทที่มุ่งหมายจะให้ได้รับการเยียวยาด้วย ดังนั้นในบางบริบทหมายถึงเฉพาะความเสียหายทางกายภาพเท่านั้น (ไม่รวมถึงความเสียหายทางเศรษฐกิจหรือความเสียหายทางจิตใจ) ที่เป็นสิ่งที่กฎหมายมุ่งหมายให้ได้รับการเยียวยา

2.2 หลักการทางนโยบายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ในกฎหมายละเมิดในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำละเมิดนั้น ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วว่า ความรับผิดของบุคคลนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การพิสูจน์ว่าการกระทำของเขาเป็นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ข้อกำหนดทางกฎหมายต่างหากที่เป็นสิ่งที่มากำหนดความรับผิดของบุคคล นโยบายทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลปรากฏอยู่ในส่วนของการกำหนดความรับผิดทางกฎหมายในกฎหมายละเมิด

ในการศึกษาหัวข้อนี้จะขอทำการศึกษาถึงหลักการในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.2.1. ความคาดเห็นล่วงหน้า

ในส่วนของความคาดเห็นได้ล่วงหน้านั้น เป็นส่วนของหลักการทางนโยบายที่ถูกนำมาใช้ในกฎหมายละเมิด โดยปกติจะเป็นส่วนที่ประกอบอยู่ในหลัก proximate cause (เหตุใกล้ชิด) หรือ ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม ซึ่งในส่วนของความคาดเห็นได้ล่วงหน้านั้นจะมีความแตกต่างกับหลักการทางนโยบายอื่น ๆ ตรงที่ ความคาดเห็นล่วงหน้าเป็นหลักการที่เสนอวิธีการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลแต่ไม่ปล่อยการตัดสินใจให้ขึ้นอยู่กับศาล²⁰ คือเป็นส่วนที่มากำหนดว่าในจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ความเสียหายใดบ้างที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย

ในส่วนของความหมายและการใช้งานของหลักความคาดเห็นล่วงหน้านี้ ตามกฎหมายไม่มีวิธีที่แน่นอนในการกำหนดว่า ความเสียหายประเภทใดจึงเป็นความเสียหายที่คาดเห็นล่วงหน้าได้หรือไม่ได้ ในมุมมองแบบแคบซึ่งเป็นที่ยอมรับของประเทศอังกฤษ ความคาดเห็นได้ล่วงหน้านั้นเกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าผู้ทำละเมิดนั้นประมาทหรือไม่ แต่ไม่ได้เป็นสิ่งที่มาขยายความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดในกรณีพิพจน์ได้แล้วว่าผู้ทำละเมิดได้กระทำโดยประมาท โดยความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดนั้นขึ้นอยู่กับว่า ความเสียหายนั้นขึ้นอยู่กับกระทำความผิดของผู้ทำละเมิดและ เป็นความเสียหายที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายด้วย ในมุมมองแบบกว้างซึ่งเป็นแนวคิดของนักทฤษฎี เช่น Goodhart (ชาวอังกฤษ) และ Fleming James (ชาวอเมริกา) นั้น ความคาดเห็นได้นั้นหมายถึงสิ่งที่มาขยายความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดด้วย เช่นในคดี The Wagon Mound (No.1) ผู้ทำละเมิดไม่ต้องรับผิดชอบหากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ตามปกติแล้วไม่สามารถคาดหมายได้

ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการมองความคาดเห็นได้ในมุมมองกว้างก็คือการกำหนดว่า ความเสียหายใดเป็นความเสียหายที่คาดหมายได้หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น หาก B ปาหินไปโดนแจกันของ A แตก แจกันของ A เป็นแจกันสมัยราชวงศ์หมิง หากพิจารณาจากตัว B ซึ่งไม่มีความรู้เรื่องแจกันเลยแล้ว B ไม่อาจคาดหมายได้ว่าแจกันของ A นั้นเป็นแจกันสมัยราชวงศ์หมิง ดังนั้น B จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายของแจกันราชวงศ์หมิงหรือ รับผิดชอบเท่าที่คาดเห็นได้คือความ

²⁰ Hart and Honore, *Causation in the Law* 2nd edn (1985). p.254

เสียหายของแจกันธรรมดาใบหนึ่งเท่านั้น สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาตามดุลพินิจและความรู้ความเข้าใจของศาล นั่นคือไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนนั่นเอง²¹

ในหลักการของความคาดเห็นได้อย่างกว้างนั้นมีการแบ่งความเห็นไปเป็นสองลักษณะด้วยกันคือ

(1).เฉพาะแต่ความเสียหายที่คาดเห็นได้เท่านั้นที่เรียกร้อยค่าชดเชยได้ หมายความว่าเฉพาะแต่ความเสียหายที่ผู้ทำละเมิดคาดเห็นได้ว่าจะเกิดขึ้นจากความประมาทของตนเท่านั้นที่สามารถเรียกร้อยค่าทดแทนความเสียหายได้ แนวคิดนี้วางอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การที่จะให้ผู้ทำละเมิดนั้นต้องรับผิดชอบกว่าความเสียหายที่เขาสามารถคาดเห็นได้นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม²² ดังนั้นหากในการละเมิดนั้นเกิดเหตุแทรกซ้อนขึ้น ผู้เสียหายก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดหมายได้นั่นเอง ตัวอย่างคำพิพากษาว่าความเสียหายนั้นต้องเป็นความเสียหายที่ผู้ทำละเมิดต้องคาดเห็นได้ว่าจะเกิดจากความประมาทของตน คือ คดี The Wagon Mound (No.1)

(2).ความเสียหายทั้งหมดที่คาดเห็นได้สามารถเรียกร้อยค่าชดเชยได้ หมายความว่าเมื่อเกิดการละเมิดขึ้นแล้ว ความเสียหายที่ผู้ทำละเมิดนั้นจะต้องรับผิดชอบไม่ใช่แต่เพียงเฉพาะความเสียหายที่ผู้ทำละเมิดนั้นคาดเห็นได้แต่เพียงเท่านั้น แต่เป็นความเสียหายทั้งหมดที่วิญญูชนสามารถคาดเห็นได้ว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำของเขา หมายความว่าแม้จะเกิดเหตุแทรกซ้อนขึ้นโดยจงใจผู้ทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขา²³ สมมุติว่า A เปิดฝาท่อทิ้งไว้ วิญญูชนสามารถคาดเห็นได้ว่าจะมีคนตกลงไป ดังนั้นแม้ว่าการตกลงไปของ B จะเกิดจากการผลักของ C ก็ตาม แต่ก็ความเสียหายที่คาดหมายได้ที่ A จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายของ B

กล่าวโดยสรุปในเรื่องความคาดเห็นได้นั้น เป็นหลักการที่ศาลไม่มีแนวทางในการกำหนดขอบเขตว่าความคาดเห็นได้นั้นควรจะเป็นไปในทางใด ศาลได้นำเอาหลักการเรื่องความคาดเห็นได้มาใช้อย่างกว้าง ๆ และมีแนวโน้มที่ศาลจะนำมาใช้แทนที่การพิสูจน์หาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ทำละเมิดหรือไม่ โดยพิจารณาว่า

²¹ Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.257

²² Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.267

²³ Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.276

ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายที่อยู่ในประเภทที่สามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ และความเสียหายนั้นจะไม่มีทางเกิดขึ้นเลยหากปราศจากความประมาทของผู้ทำละเมิดแล้ว ผู้ทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบ²⁴

2.2.2 ทฤษฎีความเสี่ยงภัย

ทฤษฎีความเสี่ยงภัยนั้นเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนดว่าความเสียหายในความเสี่ยงภัยนั้นควรตกอยู่กับใครในกรณีต่าง ๆ ซึ่งการใช้ทฤษฎีความเสี่ยงภัยนั้นไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด แต่สามารถจำแนกรูปแบบการใช้งานได้เป็นสองประเภท

(1). ทฤษฎีความเสี่ยงภัยในรูปแบบหลวม ๆ เป็นการให้ศาลใช้ดุลยพินิจตัดสินว่าความเสียหายในความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นนั้นควรจะตกอยู่กับใคร ระหว่างผู้ทำละเมิดและผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักการใดเป็นพิเศษ ความเสี่ยงภัยนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลเป็นผู้พิจารณา²⁵

(2). ทฤษฎีความเสี่ยงภัยในรูปแบบที่เคร่งครัด เป็นการวางรูปแบบความเสี่ยงภัยที่จำกัดมากขึ้น นั่นคือขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดนั้นขึ้นอยู่กับความคาดเห็นได้ถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากความมีอยู่ของความประมาทนั้นขึ้นอยู่กับความคาดเห็นได้ถึงผลเสียหายในประเภทที่แน่นอน ในรูปแบบที่เคร่งครัดนี้จะวางแนวทางความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดเอาไว้ไม่เพียงแต่เฉพาะความเสียหายที่ผู้ทำละเมิดสามารถคาดหมายได้ แต่เป็นความรับผิดชอบที่ขึ้นอยู่กับสภาพความเสี่ยงภัยที่สามารถคาดหมายได้ หากว่าการกระทำของผู้ทำละเมิดนั้นก่อความเสียหายที่วิญญูชนคาดหมายได้ว่าจะเกิดความเสียหายในประเภทนั้นขึ้น ผู้ทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบ ซึ่งรูปแบบของความรับผิดชอบนั้นจะเปลี่ยนจาก ความรับผิดชอบในความเสียหายที่คาดเห็นได้เป็น ความรับผิดชอบในความเสียหายที่อยู่ในขอบเขตความเสี่ยง (within the risk) แทน²⁶

กล่าวโดยสรุป ทั้งทฤษฎีความเสี่ยงภัยและ หลักความคาดเห็นได้ทั้งสองหลักนี้เป็นหลักการที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อทดแทนการพิสูจน์หาขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิด ซึ่งหลักการเหล่านี้ได้นำเสนอแนวคิดว่าด้วยเรื่องความรับผิดชอบว่า มันไม่จำเป็นเสมอไปที่ความรับผิดชอบนั้นจะต้อง

²⁴ Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.284

²⁵ Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.285

²⁶ Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.286

ขึ้นอยู่กับ การพิสูจน์ทางตรรกศาสตร์ถึงความเป็นเหตุเป็นผล แต่ด้วยหลักการเหล่านี้สามารถ กำหนดความรับผิดชอบพื้นฐานของความผิดที่ได้กระทำลงไปเช่นความประมาทได้

2.2.3 ดุลยพินิจของศาล

ในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดนั้น นักกฎหมายบางท่านได้เสนอว่า การ กำหนดความรับผิดชอบนั้นไม่ใช่สิ่งที่สามารถอาศัยหลักการและทฤษฎีต่าง ๆ มาปรับใช้ได้ แต่คือการ ใช้ดุลยพินิจของศาลแต่เพียงอย่างเดียวในการตัดสินข้อเท็จจริงในแต่ละคดี โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับ หลักกฎหมายใด ๆ

ในความเห็นของ Leon Green ซึ่งเป็นนักเขียนตำรากฎหมายของอเมริกา ในเรื่อง ความรับผิดในกฎหมายละเมิดนั้น สิ่งที่ศาลจะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรกก็คือ ประโยชน์ที่ กฎหมายมุ่งจะคุ้มครอง และ การกระทำความผิดที่กฎหมายมุ่งจะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น โดยเขาเห็น ว่า เรื่องการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ สองเรื่องแรกเนื่องจากเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงล้วน ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เรียบง่ายที่สุดในเรื่องการ กำหนดความรับผิด²⁷ โดยกำหนดให้การค้นหาเหตุในความเป็นจริงอยู่ในรูปแบบของ “ปัจจัยที่มีความสำคัญ” (substantial factor)

ความเห็นของ Green นั้นได้ถูกโต้แย้งเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในเรื่องของ substantial factor นั้นไม่สามารถแทนที่การหาเหตุผลโดยการตั้งคำถามว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการ กระทำผิดหรือไม่

การใช้ดุลยพินิจของศาลในการกำหนดความรับผิดชอบนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีข้อกำหนดในเรื่อง กฎเกณฑ์ดังนั้นศาลจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดความรับผิด ซึ่งก็เพื่อให้สามารถ ปรับเปลี่ยนการกำหนดความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับในแต่ละรูปคดีนั่นเอง

2.2.4 ความรับผิดทางศีลธรรม

การตัดสินความรับผิดโดยการใช้หลักศีลธรรมนั้นหมายความว่าถึงในการที่จะให้ผู้ทำ ละเมิดนั้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ต้องมีการนำเอาหลักการทางศีลธรรม และความ เหมาะสมทางสังคมมาตัดสินด้วย ดังนั้นความรับผิดของผู้ทำละเมิดจึงขึ้นอยู่กับว่าการกระทำของ

²⁷ Hart and Honore , *Causation in the Law* 2nd edn (1985). p.293

เขานั้นเป็นสิ่งที่น่าตำหนิในทางศีลธรรมหรือไม่ หากมีผู้ทำละเมิดหลายคนให้พิจารณาว่าการกระทำของใครที่น่าตำหนิที่สุด ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด แม้ว่าจะเกิดเหตุแทรกซ้อนขึ้นมาในคดีก็ไม่ทำให้ความรับผิดชอบนั้นหมดลงไป ยกตัวอย่างเช่น A จงใจยิง B เพื่อให้บาดเจ็บแต่ยิงพลาดไป เช่นนี้การกระทำของ A นั้นถือเป็นการกระทำที่ควรตำหนิทางศีลธรรมแล้ว หากว่าผลจากการยิงของ A ทำให้ B กลังจึงย้ายบ้านไปและประสบอุบัติเหตุจราจร เช่นนี้การกระทำผิดของ A นั้นเป็นการกระทำที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ B เป็นผลจากการกล่าวโทษทางศีลธรรมนั่นเอง²⁸ ดังนั้นหลักการเรื่องศีลธรรมนี้จึงเป็นหลักการที่มองเรื่องของการกระทำผิดเป็นหลักในการกำหนดความรับผิดชอบ ซึ่งแม้ว่าหลักการนี้จะได้รับการสนับสนุนจากบุคคลบางกลุ่มแต่ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางกฎหมาย

กล่าวโดยสรุป ในทฤษฎีทางกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นตัวอย่างของทฤษฎีที่ถือตามนโยบายทางกฎหมายในการจำกัดความรับผิดชอบ นโยบายทางกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากจุดประสงค์เฉพาะเรื่อง ๆ ไป ความยุติธรรมที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองของสังคม ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับบทพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีนั่นเอง

2.3. เหตุผลพื้นฐานของข้อจำกัดทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล

นักทฤษฎีทางกฎหมาย เช่น Hart & Honore และ Moore ได้เสนอแนวความคิดในการจำกัดความรับผิดชอบซึ่งมีผลต่อการตัดสินสิ่งที่เป็นเหตุ ควรจำกัดผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาพิพากษานอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งพวกเขาอ้างว่าสิ่งนี้เป็นแนวคิดพื้นฐานซึ่งใช้โดยทั่วไป และใช้ในทางปรัชญาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลหลักเกณฑ์ก็คือ ความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดต้องถูกจำกัดเมื่อ

- (1.) มีเงื่อนไขที่เป็นเหตุแทรกซ้อนเกิดขึ้น และเป็นผลก่อให้เกิดความเสียหาย
- (2.) ตามข้อเท็จจริงผู้กระทำผิดไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงในความเสียหายเพิ่มขึ้น
- (3.) ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ และได้สิ้นสุดลงไปเอง ทำให้ผลลัพธ์ไกลกว่าเหตุ ในกรณีนี้ถือว่าผู้ทำละเมิดไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย

ความเห็นในเรื่องความรับผิดชอบนั้นสิ้นสุดลงเมื่อเกิดเหตุแทรกซ้อนขึ้นมาในภายหลัง เนื่องจากเหตุผลที่ว่า เหตุแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นได้ตัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดและผลลัพธ์

²⁸ Hart and Honore , Causation in the Law 2nd edn (1985). p.304

ที่เกิดขึ้น การตัดสินใจไม่เกี่ยวกับการหยุดลงของลักษณะทางกายภาพในเหตุการณ์ ซึ่งเหตุแทรกซ้อนที่ไม่อาจคาดหมายได้ หรือผิดปกตินั้นเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ผู้กระทำผิดก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั่นเอง หลักการนี้ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้ในกฎหมายอาญาและกฎหมายเอกชนอย่างกว้างขวาง การใช้หลักการเกี่ยวกับเหตุแทรกแซงนี้กล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากการใช้หลักสามัญสำนึกมาประกอบในการแก้ปัญหาทางข้อเท็จจริงในกฎหมาย²⁹

หลักการนี้ได้รับการสนับสนุนจาก (Honore) ในหลักการทางความคิดพื้นฐานที่จำกัดจำนวนผลลัพธ์ที่ออกมา หากไม่มีการจำกัดผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น บุคคลจะต้องแบ่งปันความผิดหรือความชอบจากการกระทำของเขาร่วมกับของบุคคลอื่น ๆ ในลักษณะที่บุคคลอื่น ๆ นั้นมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ความสำเร็จในการสอบของนักเรียน เท่ากับความสำเร็จทั้งหมดของ พ่อแม่ ครูอาจารย์ หมอ ผู้อุปถัมภ์ และเพื่อนๆ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า ความสำเร็จของนักเรียนไม่ใช่มาจากตัวนักเรียนแต่เพียงคนเดียว

แนวความคิดเกี่ยวกับเหตุแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นภายหลังจากนั้น มีอยู่ 2 แบบด้วยกัน

(1) ความเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดนั้น มีการโต้เถียงกันว่าการพิจารณาถึงความรับผิดชอบนั้นไม่ควรพิจารณาในเรื่องของ ข้อเท็จจริง หรือ เรื่องแบบแผนทางสังคม แต่ควรจะเป็นการตัดสินใจว่าในความเสียหายนั้นใครควรจะเป็นฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ สมมุติว่าคนขับมอเตอร์ไซด์ขับรถชนคนเดินถนนโดยประมาท ซึ่งเขาได้พาคนเดินถนนไปส่งโรงพยาบาลแต่ได้รับการรักษาอย่างผิดพลาด แทนที่จะพิจารณาว่าการรักษาที่ผิดพลาดนั้นเป็นเหตุแทรกซ้อนที่ผิดปกติ ไม่อาจคาดหมายได้ไม่ควรนำมาพิจารณารวมกับความรับผิดชอบของคนขับมอเตอร์ไซด์ แต่ควรพิจารณาว่าความเสี่ยงในการรักษาที่ผิดพลาดนั้น โรงพยาบาลควรจะเป็นผู้แบกรับเอาไว้ว่าจะป็นสิ่งที่ถูกต้องกว่านั่นเอง

(2) แม้ว่าข้อเสนอแนะให้เลือกเพียงบางเงื่อนไขมาเป็นเหตุนั้นจะได้รับคำอธิบายอย่างดี แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะนำเอาการเลือกบางเงื่อนไขให้เป็นเหตุนั้นมาใช้ในการกำหนดความรับผิดชอบ มันไม่มีเหตุผลที่ดีพอที่จะนำมาใช้ร่วมกันเนื่องจาก บุคคลที่มีความประมาทเพียงเล็กน้อย แต่ถูกเลือกให้เป็นเหตุของความเสียหายอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นอย่างมากมายก็ได้

อีกแนวความคิดหนึ่งที่ถูกอ้างว่าเป็นเหตุในการจำกัดความรับผิดชอบก็คือ ความน่าจะเป็นไปได้ ตามทฤษฎีเหตุพอเพียง (adequate cause) นั้น ผู้ทำละเมิดจะเป็นเหตุของความ

²⁹ <http://plato.stanford.edu/entries/causation-law/>

เสียหายก็ต่อเมื่อตามข้อเท็จจริงการกระทำของเขาได้เพิ่มความเป็นไปได้ในการเกิดผลลัพธ์นั้น ซึ่งสิ่งนี้ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่าง แนวคิดในเรื่องความคาดเห็นได้กับเป้าหมายที่เป็นไปได้ขึ้น ซึ่งการเลือกใช้นั้นขึ้นอยู่กับนโยบายทางกฎหมายที่ศาลนั้นจะหยิบมาใช้นั่นเอง โดยสรุป จากแนวความคิดนี้ผู้ทาละเมิดจะไม่มี ความรับผิดชอบหากว่าการกระทำของเขาไม่ใช่ส่วนที่สำคัญในการเพิ่มความเป็นไปได้ในการเกิดความเสียหายนั่นเอง

ยกตัวอย่างเช่น ผู้ก่อสร้างได้ทำการกีดขวางทางเดินรถยนต์ ทำให้ผู้เสียหายไม่มีทางเลือกต้องเดินเลียบคูไป ซึ่งผู้เสียหายตกลงไป การกระทำของผู้ก่อสร้างเป็นเหตุพอเพียงที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่การที่ผู้ขับรถมาส่งผู้โดยสารที่สนามบินล่าช้าทำให้ผู้โดยสารขึ้นเครื่องไม่ทันต้องนั่งเครื่องบินในเที่ยวต่อไป ไม่ได้เป็นเหตุพอเพียงในการทำให้ผู้โดยสารเสียชีวิตจากการที่เครื่องบินตก เนื่องจากความเสี่ยงในการเสียชีวิตจากเครื่องบินตกไม่ได้เพิ่มขึ้นจากการที่ขับรถมาล่าช้า

มันยังมีกรณีที่ผู้ทาละเมิดได้เพิ่มความเป็นไปได้ในการทำให้เกิดผลเสียหาย แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นภัยอันตรายที่เกิดขึ้นจากเหตุแทรกแซงภายหลัง ยกตัวอย่างเช่น จากตัวอย่างข้างต้นถ้ามีคนขี่รถผ่านมาแล้วจงใจโยนผู้เสียหายลงไปในคู เป็นธรรมดาที่อาการบาดเจ็บของผู้เสียหายจะเกิดจากการกระทำของบุคคลที่สามไม่ใช่เกิดจากการกีดขวางทางเดินของผู้ก่อสร้าง

หากพิจารณาจากทฤษฎีความเสี่ยงภัย ความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจะถูกจำกัดโดยประเภทของความเสี่ยงต่อภัยอันตรายที่เพิ่มขึ้นจากเหตุแทรกแซงนั้น และภัยอันตรายนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขตของความเสี่ยงด้วย (within the risk) แต่ถ้าพิจารณาจากอีกมุมมองหนึ่ง ความเสี่ยงในการตกลงไปในคูนั้นต่างจากการถูกผลักลงไปในคูหรือไม่

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในกฎหมายนั้นความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับ การจัดสรรความเสี่ยงเท่า ๆ กับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ทฤษฎีความเสี่ยงภัยนั้นมีข้อดีอยู่ที่มันมีความเป็นอิสระจากการที่จะต้องอธิบายว่าการกระทำของผู้ทาละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายจริงหรือไม่ ซึ่งทฤษฎีนี้สามารถถูกนำมาใช้ในลักษณะที่เป็นทฤษฎีอย่างกว้าง ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบให้ขึ้นอยู่กับประเภทของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดกฎหมาย (Normzweck)

ยกตัวอย่างเช่น หากกฎหมายต้องการให้เครื่องจักรต้องถูกล้อมลูกกรง ก็เพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดจากการที่ร่างกายของคนงานไปสัมผัสโดยตรงกับเครื่องจักรนั้น คนงานได้รับความเสียหายต่อสภาพจิตเนื่องจากเสียงที่ดังมาจากเครื่องที่ไม่ได้ล้อมลูกกรงเอาไว้ ไม่สามารถเรียกร้อง

ค่าชดเชยในความเสียหายจากการไม่ล้อมลูกกรงนั้น ลูกกรงนั้นไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อลดความ
 ดังของเสียง ถึงแม้ว่าการล้อมลูกกรงอย่างเหมาะสมนั้นจะสามารถลดความดังของเสียงและ
 ป้องกันอันตรายต่อสภาพจิตได้ก็ตาม

ข้อจำกัดที่ถูกกำหนดโดยกฎหมาย ไม่สามารถถือได้ว่าเป็นเหตุตามกฎหมาย มันเป็น
 สิ่งที่แตกต่างกันออกไปในระบบกฎหมายต่าง ๆ มันเป็นความจริงที่วัตถุประสงค์ของข้อห้ามทาง
 กฎหมายอาจเป็นสิ่งที่เรียบง่ายในการกำหนดความรับผิดในความเสียหายที่ถูกก่อขึ้นจากการ
 ละเมิดข้อห้ามนั้น ในกรณีนั้นข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาสิ่งที่เป็นเหตุ และจุดประสงค์ของ
 หลักเกณฑ์จะสอดคล้องกัน

แต่แม้กระทั่งในกรณีเช่นนั้นมันยังเป็นปัญหาของนโยบายทางกฎหมายที่จะกำหนดว่า
 ประเภทของความเสียหายชนิดใดที่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยได้ หรือเป็นประเภทของความเสียหาย
 ที่ต้องรับผิดทางอาญา

จุดมุ่งหมายอีกอย่างหนึ่งในการกำหนดข้อจำกัดความรับผิดนั้นอยู่บนพื้นฐานของการ
 ไตร่ตรองทางศีลธรรม นักทฤษฎีที่อ้างว่าความผิดเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของความรับผิดทางอาญา
 และทางแพ่ง มักจะได้แย้งว่าบุคคลไม่ควรจะรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากการไม่ได้ตั้งใจ หรือ
 ความเสียหายที่ไม่สามารถคาดเห็นได้ มันมีปัญหาในการกำหนดว่าเฉพาะประเภทของความ
 เสียหาย หรือความเสียหายที่เฉพาะเจาะจงจึงจะถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดเห็นได้และจุดที่
 ความคาดเห็นได้นั้นถูกตัดสิน แต่ความสามารถในการคาดเห็นได้นั้นไม่ได้เป็นข้อกำหนดที่
 เกี่ยวข้องกับการค้นหาสิ่งที่เป็นเหตุ และเป็นหลักเกณฑ์ที่สามารถปรับใช้ได้กับการกระทำของ
 มนุษย์เท่านั้น แต่ไม่สามารถปรับใช้ได้กับเหตุอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่สนับสนุนทฤษฎีความเสียหาย
 ได้โต้แย้งว่าความมีอยู่และการขยายออกของความรับผิดทางกฎหมายนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับ
 กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป แม้ว่าความคาดเห็นได้ถึงความเสียหายจะเป็นเงื่อนไขในความรับผิดก็
 ตาม หลักเกณฑ์ว่าด้วยความเสี่ยงนั้นมีข้อจำกัดคือ ในกรณีที่ผู้ทำละเมิดซึ่งมีความผิดเพราะการ
 ไม่สามารถคาดเห็นและไม่สามารถป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น ผู้ทำละเมิดจะต้องรับผิดในความ
 เสียหายที่เขาไม่สามารถคาดเห็นได้ด้วย ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งหนึ่งที่กฎหมายต้องการป้องกัน³⁰

กล่าวโดยสรุปแล้วหลักเกณฑ์และแนวความคิดทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดนั้น ศาลจะมีวิธีการในการจำกัดความรับผิดซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามนโยบายทางกฎหมาย

³⁰ <http://plato.stanford.edu/entries/causation-law/>

ที่ศาลได้นำมาใช้ ซึ่งในส่วนของนโยบายนั้นเป็นสิ่งที่แตกต่างกันไปตามแบบแผนทางสังคม และ ศีลธรรม

2.4 บทสรุปในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางปรัชญา

นโยบายของรัฐนั้นเป็นหลักการที่ศาลนำมาใช้เพื่อจัดสรรความรับผิดชอบของบุคคลในทางกฎหมาย โดยหลักเกณฑ์ที่ถูกนำมาใช้นั้น เป็นส่วนที่แตกต่างจากหลักการว่าด้วยเหตุและผล เนื่องจากหลักการทางนโยบายนั้นมีจุดประสงค์เพื่อตอบรับต่อความต้องการของสังคมและ ศีลธรรม ในการกำหนดความรับผิดชอบโดยหลักการทางนโยบายนั้น บุคคลจะมีความรับผิดชอบแม้ว่าในความเป็นจริงเขาไม่ได้มีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่มันเป็นเรื่องของความรับผิดชอบทางสังคม ยกตัวอย่างเช่น นายจ้างจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ลูกจ้างได้กระทำไปในการที่จ้าง หรือ บิดามารดาจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุตร

ความรับผิดชอบที่ถูกกำหนดโดยนโยบายของรัฐนั้นแบ่งเป็นหลายประเภท ทั้งความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น, ความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินในครอบครอง หรือความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางหนึ่ง เป็นตัวอย่างของความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากนโยบายทางกฎหมาย

คำถามที่อาจเกิดขึ้นในส่วนนี้ก็คือ หากบุคคลต้องรับผิดชอบในการกระทำที่ตนเองไม่ได้กระทำขึ้นนั้นจะเป็นสิ่งที่ยุติธรรมหรือไม่

ในมาตรา 425 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในการที่จ้างนั้น

เมื่อพิจารณาถึงมาตรา 425 แล้วจะเห็นได้ว่านายจ้างที่ไม่ได้มีการกระทำความผิดเลย ต้องร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่ลูกจ้างได้ก่อขึ้น เหตุผลในจุดนี้ก็คือกฎหมายนั้นถือว่าบุคคลบางประเภทต้องร่วมรับผิดชอบต่อผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบของเขา เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ในระดับที่ดีที่สุดเท่าที่³¹ ซึ่งนโยบายในส่วนนี้ไม่ได้เป็นนโยบายที่คำนึงถึงความยุติธรรมสำหรับเฉพาะตัวบุคคล แต่เป็นนโยบายที่คำนึงถึงความเสียหายของผู้เสียหายเป็นหลัก การที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้เฉพาะกับ

³¹ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด .

ลูกจ้างที่กระทำละเมิดเพียงอย่างเดียว นั้น จะทำให้บางครั้งไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจนั่นเอง หากให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้จากนายจ้างซึ่งมีฐานะทางการเงินที่ดีกว่าแล้วก็จะทำให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายนั้นได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นนโยบายทางกฎหมายจึงไม่ใช่สิ่งที่สามารถทำความเข้าใจได้จากหลักการทางเหตุผลแต่เป็นหลักการที่รวมถึงแบบแผนทางสังคม เศรษฐกิจ ศีลธรรม เอาไว้ด้วยกัน เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประโยชน์สูงสุดนั่นเอง

ในกฎหมายละเมิดของประเทศไทยนั้นในส่วนของความรับผิดทางละเมิดจากการกระทำของตนเอง การกำหนดขอบเขตความรับผิดของผู้ทำละเมิดก็คือ ผู้ทำละเมิดจะต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งหมด ตามหลักทฤษฎีเงื่อนไข ซึ่งเป็นทฤษฎีทางตรรกวิทยา หมายความว่าศาลไม่ได้นำเอาหลักการเชิงนโยบายมาปรับใช้โดยพิจารณาความรับผิดของผู้ทำละเมิดจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งหลักการในต่างประเทศนั้นได้มีการคำนึงถึงจุดนี้ โดยในประเทศต่าง ๆ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา และเยอรมัน ต่างก็มีหลักการทางกฎหมายมาใช้จำกัดความรับผิดของผู้ทำละเมิดซึ่งหลักการนั้นคือ ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมซึ่งเป็นหลักการทางนโยบายที่เน้นถึงความเหมาะสมในการจัดสรรความรับผิดให้ผู้ทำละเมิด

แม้ว่าการพิจารณาถึงเรื่องความรับผิดนั้นศาลจะใช้วิธีแบบใดก็ตาม แต่การทำความเข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ การที่ศาลใช้ทฤษฎีผลโดยตรงมาปรับใช้โดยไม่มีการจำกัดความรับผิดนั้นเป็นสิ่งที่ตรงตามหลักความจริงที่ว่าผู้ทำละเมิดนั้นต้องรับผิดในความเสียหายที่เขาได้กระทำขึ้น หรือการนำเอาทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมานั้นก็เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและศีลธรรมในแง่ที่ผู้ทำละเมิดไม่ควรต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่มีขอบเขตจำกัดนั่นเอง ดังนั้นจึงไม่มีเหตุผลที่จะตัดสินใจว่าทฤษฎีใดนั้นดีกว่าทฤษฎีใดในการจำกัดความรับผิดทางกฎหมาย

สำหรับผู้เขียนเองนั้น นโยบายของรัฐเป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ดีและเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ในการกำหนดความรับผิดทางกฎหมายนั้นนอกจากกรณีของการเกิดเหตุแทรกแซงขึ้นแล้ว ประเทศไทยยังไม่มีกำหนดความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดกรณีทั่วไป การพิจารณาในเรื่องการกำหนดความรับผิดนั้นจะเป็นสิ่งที่พัฒนากฎหมายให้มีความสอดคล้องกับแบบแผนทางสังคมได้มากยิ่งขึ้นนั่นเอง